

SZEMLE.

„Mi nem küzdünk a vallás ellen . . .“ Ujabban vannak szabadgondolkodók, akik így beszélnek. Nem Tisza Istvánt és társait értjük. Igaz azok sem küzdenek a vallás ellen és azok is szabadgondolkodóknak mondják magukat. Várady Zsigmondra gondolunk, akit multjának távlatából a közvélemény is szabadgondolkodónak tart, mert még nem tanulta meg, hogy a parlamentari levegő gondolatszabadsága a kormányképesség mindenkorai küszöbétől függ.

Reánk, szabadgondolkodókra nézve Várady Zsigmond pályafutása közömbös. Nem közömbösek azonban azon nézetek, amelyek multjának tekintélyével fedez és amelyek alkalmasak arra, hogy programmunk és céljaink tekintelében zavart támasszanak.

Ha a vallás „a lélek legnemesebb virága“, amelyet bántani nem szabad, miért bűnösök akkor azok, akik annak ültetvényeivel az emberiség termőföldjét elborítják? Avagy csupán az egyház „tulkapásai“ rutak, de sajátos hivatása szép és magasztos? Pusztai bölcséleti vita talán az ateizmus kérdése, amely nem méltó az emberi társadalom érdeklődésére és irányítására? Hát nem ez a forrása az antiklerikális és demokratikus cselekvésnek? *Mi hát az ateista világnézet egységes tengelye?*

A vallás az ember alacsonyabb rendű ösztöneit egyesíti magasabb törekvései ellen. Gondolkozásunk gyöngeségéből varrat épít gondolkozásunk ereje ellen. Nem létező dolgokra téríti a figyelmet és elreli azt a létezőkről. Az idegen akaratot követő szolga ösztöneit neveli bennünk, mikor az akaratelhatározást nem az értelem határozatainak veti alá. Megzavarja érzeink örömeit megvetése által és aljas ösztöneinket felszabadító gyanakvásával belénk fojtja érzeink tisztult, emelkedett örömeit. Az erkölcs feltétlensége helyébe a jutalom és büntetés alkudozásait ülteti és ezzel bensőleg felelőtlenné teszi az egyént, mint amilyen az Isten, aki őt teremtetta. Az akarati és gondolati szolgaság, a meg nem tisztult érzékiesség és a felelőség nélkül való erkölcs rendszere a vallás. Az állati sorból bennünk maradt félelem érzése és a felelemtől elorzult léptel rémlátása — a vallás alapjai. Az értéktelen, a halálra ültetett ösztönök foglalata, amelyeknek veszniök kell, ha az emberiség fel akar szabadulni alacsony multjának átka alól.

A vallásos érzés és a vallási babonák ellen közvetlenül küzdeni lehetetlen. Az antialkoholisták sem bántják a részegét, mert a részeggel nem lehet józatul beszélni. Magával a vallásossággal mi is

tehetetlenül állunk szemben, mert ha minden imádságos asszonyal egy Haeckel is szállna vitába, akkor is az imádságos asszonyé volna az utolsó szó. De nem küzdünk a vallásosság ellen közvetlenül azért sem, mert a vallásosságnak saját, önálló életereje nincsen. Mint elszórt tünemény, a költészethez hasonlóan, felléphet magától is, de olyan tömegesen, állandóan és főképp olyan ellentétlenül, mint a mai társadalmakban, a saját erejéből az ki nem fejlődhetné és meg nem állhatna soha. A vallásosság feltételeit kell megszüntetni, mert azok nélkül vallásosság sem volna és viszont vallásosság lesz mindaddig, amíg csak ezek a feltételek meg nem szűntek.

A vallásosság közvetlenül a tekintély alapjain épült fel. Tudományos és erkölcsi rendszerek vannak mögötte. A vallásos kozmogonia, a leszármazástan és lélektan, a vallásos társadalomtudomány és történelem, mindmegannyi hamis rendszer, de régiségüknél és teljességüknél fogva tekintélyesek. Hasonlóak ezek az alkoholista élettanához, átörökléstanához, kórtanához és gyógyszertanához, amelyeknek tudományos közhelyeit az antialkoholistáknak le kellett rombolniok, hogy az alkoholbabona tekintélyét is leronthassák. Ezekhez a tudományos igazolásokhoz ugyanilyen értékű erkölcsi rendszerek tekintélye is járul. A vallás erkölcs az a hamis erkölcsi nézet, amely az ember helyes és értékes cselekvését a vallás látászögéből méri és amely éppen ezért ezeket a babonákat magukat is értékeseknek mondja. Mint a hogy a józanság barátainak a férfiasság és nemzeti virtus ideológiáitól övedzett alkoholerkölcs egész tekintélyével kellett megbirkózniok, úgy nekünk, szabadgondolkodóknak meg kell küzdenünk a vallás erkölcsével, amely emelkedettségnek mondja a gondolat elzüllesztését és a tudat elkábításában nem bünt lát, hanem erényt.

A vallásosság ellen tehát csak úgy harcolhatunk, hogy a vallással kapcsolatos ismereti és értékelő rendszerekkel szállunk szembe. Azok ellen pedig nemcsak érvekre van szükségünk. Csak ha rámutatunk azokra az érdekekre, amelyek a vallás rendszereihez fűződnek, akkor jutottunk el ahhoz a ponthoz, amelyen ez az épület nyugszik és amelyről az megdönthető. Az egyház intézménye, egy kisebbség érdekében, ez egyik hatalmas támasza ezeknek a korhadt rendszereknek. A részegség ellenségei is — hogy hasonlatunkat tovább fűzzük — az alkoholtudomány diszletei mögött az alkoholtöke bástyáira akadtak. Így lesz a szabadgondolat ateista elméleléből gyakorlati antiklerikalizmus.

De az egyház csupán az osztályállam idegrendszere, amely azt mozgatja, de amelyet ez a szervezet táplál. Aki az egyház ellen küzd, az az osztályállammal találja magát szemközt és így lesz az ateizmusból általános politikai magatartás. Az egyén következetességétől függ azután, megáll-e ezen a ponton. A legmélyebb megértés arra utalja őt, hogy a politikai erőviszonyok gazdasági rendszerek függvényei és a túlvilági szolgaságot az emberiség nagy tömegei csak földi szolgaságukkal együtt fogják végképp lerázni.

24 1811/3

Az atheizmus tisztult gondolataiért és tisztult erkölcsiért élünk és harcolunk. Benne gyökeredzik társadalmi cselekvőségünk legmélyebb igazolása, elméleti és gyakorlati kérdéseink egységes megoldása. És igazunkba vetett hitünket, végső elszántságunkat áhítatosra teszi az az érzés, hogy világnézetünk megvédése és hirdetése az emberiség minden nagy ügyének bajlarsaivá avat bennünket.

P. K.

Jogos önvédelem. Áchim Andrászt öltözködés közben meglámadják az apjuk becsületét védő Zsilinszky fiúk. Bottal fejbeverik s mikor Áchim az egyik fiut az ágyra leteperi, a másik Browninggal kétszer belelő. Áchim meghal. Az esküdtszék felmenti az ifjakat, megállapítván a jogos önvédelmet. Mi nem szomjuhozzuk a Zsilinszky fiúk vérére, de szeretjük az igazságot elfogulatlannal. Honoráljuk az esküdtek nagylelkűségét, de elítéljük osztályelfogultságukat. Jogos felindulásukban támadták meg Áchimot a Zsilinszky fiúk, de ha Áchim jogos önvédelemben üli, gyomrozza, püfföli is egyik támadóját, ez nem jogosítja fel a másikat, hogy belelőjjen. Hová jutunk, ha a jogos önvédelemben a támadók javára fordítja az igazságszolgáltatás. A támadó félnek el kell szenednie támadása következményeit a meglámadott részéről. Áchim védekezése, akár bottal történt, akár bot nélkül, nem állapítja meg a jogos önvédelem privilégiumát a támadó, a lövöldöző Zsilinszky fiukra nézve. A mi igazságérzetünk elítéli Áchim cikkének brutális támadásait épp úgy, mint a Zsilinszky fiúk embergyilkosságát. Az esküdtszék ítélete kétségkívül fel fogja zaklatni az igazság kereső, elfogulatlan közvéleményt s még jobban el fogja mérgesíteni a csabai urak és a csabai parasztok közt amugy is erősen kiélesedett ellentéteket.

Mikor az alvó ébred című fantasztikus regényében Wells egy ember élettörténetét írja meg, akinek a vagyona évszázados álma alatt oly óriási tömegre szaporodik, hogy a vagyontkezelő bizottság az egész világot leigazza gazdaságilag és az uralom és szolgátságnak egy új formáját teremti meg. Mikor azután az alvó felébred, maga áll az élére a forradalomnak, amelyet a fellázadt nép a bizottság zsarnoksága ellen vezet. Bent a parlamentben egy tizenhárom főből álló többség, a néppárt uralkodik és terrorizál a katolikus nép nevében. Az iskola katedráiról egy új Loyola Ignác szorítja le a nem katolikus vallású tanítókat. És csámolyják a nagy gazságokat és az apró aljasságokat nap-nap után a katolikus nép nevében. És hogy tényleg a „nép” áll a hátuk mögött, sikerült is elhittetniük mindaddig, míg a székesfehérvári heccpárnak az a szerencsétlen ötlete nem támadt, hogy a népet meg is szólaltatja. Mikor azután a néppártot hallgatók feje fölött megkondult az estharang és minden igaz hívő levette a kalapját, kiderült, hogy az ezekre rugó tömegben alig van százötven ember, akik a heróias pap szavára eljött vallást védeni az istentelen szocialisták ellen, pedig Székesfehérvár egyike a legklerikálisabb magyar városoknak. És ha az egész ország lakosságát nézzük, az arányszám még szomorubb a klerikalizmusra nézve. Mert hazugság az, hogy a nép áll a néppárt terrorizmusa, Barkóczy hatalmi visszaélései és a papság háta mögött. A legbizottabb Spanyolországban és Portugáliában a nép forradalmi dühe a papok ellen fordul, Ausztriában is kedvezőtlen volt a népiélet a klerikalizmusra. Magyarországon pedig csak tizenhároman jöttek be nyílt klerikális programmal és azok közül is nem egy ígéretekkel korumpált és fenyegetésekkel agyonterrorizált zsidó libellák és korumpációk segítségével, a többi klerikális pedig csempészlohogóval, úgyszólván lopta be magát a parlamentbe. Egy bizott dinasztia kegye és egy belházi rezsimek által uralkodó osztály osztályérdeke ideig-óráig biztosíthatja magának a hatalmat, és hogy fejjük fölött már kong a fölhárog, hogy a népiökök átveszik az ő hatalmát, és hogy ők sándert érzik, mutatja az a kétségbeesett

mohóság, amivel még megkaparítani akarják maguk számára, amit lehet. Mert érzik, hogy ha a politikai jogok demokratizálása életre kelti a nagy olvót, a népet, akkor az maga vet véget azok uralmának, akik az ő nevében bitorolják a hatalmat. 1.

Iparfejlesztés vallás erkölcsi alapon. Eddig azt hittük, hogy azért nem tud erőbe kapni iparunk sorvadt palántája, mert az ország földjének egy harmada papi és világi nagybirtok, míg a törpebirtokosság, a lakosságnak több mint egy ötöde, összesen 4 millió ember 2,150.000 holdnyi területen tengeli életét, a birtokelosztás tehát kizárja azt, hogy itt fogyasztéképes lakosságból táplálkozzék az említett sorvadt palánta és mert a nagybirtok által uralt törvényhozás nem kapható becsületes iparfejlesztő politikára. Vannak lapok, amelyek az előfizetők és vannak tudósok, akik könnyebb érvényszerűsítés kedvéért megállapították, hogy azért nem fejlődik iparunk, mert a munkások magas munkabéretet vették ki. Voltak ismét olyanok, akik azt hirdették, hogy attól fog a magyar ipar fellendülni, ha Fischer porcellángyáros urtól megvesszük a csödbe ment prágai gyár tulipán jelvényeit. A mindenkori kormányoknak pedig az a véleményük, hogy attól kap erőbe a palánta, ha kortesciknek iparpártolás fejében százezer koronákra rugó szubvenciókat juttatnak. Mindezekkel szemben most Mártonffy Márton új elmélettel lépett fel. Mártonffy Márton nem politikába csöppent mágnás, mint Zichy János, nem demagóg, nem elvakult fanatikus, mint Barkóczy, nem polilizáló földesur, mint Károlyi Mihály, aki a 30 krajcáros napszámok és a proletárazaporoadás forrását látja a vallás erkölcsben, nem politikai kalandor, mint Polónyi Géza, aki vihartépett bárkájának a vallás erkölcs csendes révében keres otthont, de azért az immár háromszor említett palántáról szólván, ő is azt mondja, hogy:

... Ma már az inas kisiklott mestere kezéből; az inas ma a legény kezében van, annak a legénynek a kezében, aki a joglót viseli a kabátján és aki ezt az inast is beleneveli a nemzetközi szocializmus áldó tanába és naponta oktatja őt. Magyarországon úgy vagyunk, hogy aki Marxnak a kitéjét betanulja, az már született, hivatalos szocialista vezér és az inas az a palánta, aki már kiskorában is a jövő szocialista generáció törzscéljává van hivatva szolgálni.

Nagyon nagy baj az, hogy a mester kezéből kisiklott az inas, mert nincsen, aki nevelje; nem marad más tehát hátra, mint az iskola. Azért sürgeltem és sürgeltem most is, hogy az iskolát csakugyan az iparosképző kohójává, műhelyévé, gécpontjává kell tenni. 100—110.000 fiatal gyermek van, aki évenként ezeket az iskolákat látogatja. Ha csak egy átlagos lusttrumot, öt évet vesznek, öt év múlva kinegy, legény lesz belőle és 15—20 év alatt a legények száma megszorodik 200—300.000-ra, akik ma a társadalomban elhelyezkedve, vagy a szakszervezetekbe illeszkedve, lehetnek a nemzeti tőkének igen értékes elemei, de lehetnek a magyar társadalomnak igen veszélyes ellenségei is. És ha mi ezekben az iskolákban nem neveljük a gyermekeket vallás erkölcsi alapon, hazafias szellemben és tudásban megerősödve, akkor semmiféle tulipán a magyar ipart megerősíteni nem fogja.

Tehát nem tulipán, de vallás erkölcs és hazafias szellem. Ne beszéljünk arról, hogy azoknak a jogtús legényeknek több az érdemük a néptömegek kulturális színvonalának az emelésében, mint az egész vallás erkölcsi alapon nyugvó népoktatásnak és mivelhogy az a bizonyos kis Marx-féle kité nem létezik, vagy ha létezik csak Mártonffy ismeri, a vezetői tisztséghez sokkal több tanulás kell, mint a törvényhozói tisztséghez. Hogy mennyi, azt keservesen tapasztalták azok, akik már megpróbálták összemérni szellemi fegyvereiket velük és szegyenkezve kellett meghátrálniuk még a kisebb, névtelen szakegyleti vezérnek a könyvtárai olvasottsága elől.

Akik értenek virágnyelven, azok tudják, mit jelent a vallás erkölcsi alap és hazafias szellem. Tessék elhinni, olyan mélyen gyökereznek itt már a bajok, hogy ez a szentell víz sem használ. A latinoknak nyolc esztendőn tömök az agyvelejét haszontalan tudományellenes lim-lommal és mégis csak ideig-óráig sikerült elérni, hogy a latiner